Poliisitarkastaja Sami Rusanen 26.02.2020 POL-2020-10332

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta
LiV@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnan pyyntö 19.2.2020

Poliisihallituksen asiantuntijan lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle HE 1/2020 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi turvallisuusselvityslain ja ilmailulain 101 §:n muuttamisesta

1. Lausuntopyyntö

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä (HE 1/2020 vp) eduskunnalle laeiksi turvallisuusselvityslain ja ilmailulain 101 §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi turvallisuusselvityslakia ja ilmailulakia. Turvallisuusselvityslakiin otettaisiin sääntely, joka on tarpeen Euroopan komission antaman ilmailun turvaamista koskevan täytäntöönpanoasetuksen täydentämiseksi.

Laissa mahdollistettaisiin jatkossa perusmuotoisen henkilöturvallisuusselvityksen tekeminen niistä henkilöistä, jotka ovat vastuussa ilmailun turvatarkastuksista, kulunvalvonnasta tai muista turvavalvontatoimenpiteistä taikka toteuttavat niitä lentoaseman turvavalvotulla alueella tai työtehtävissään muuten pääsevät itsenäisesti lentoaseman turvavalvotulle alueelle.

Lisäksi mahdollistettaisiin suppean henkilöturvallisuusselvityksen tekeminen henkilöistä, jotka tekevät turvavalvontatoimenpiteitä muualla kuin lentoaseman turvavalvotulla alueella tai joilla on itsenäinen pääsy lentorahtiin, lentopostiin, lentoliikenteen harjoittajan postilähetyksiin ja materiaaleihin tai lennon aikana käytettäviin tarvikkeisiin tai lentoasematarvikkeisiin sen jälkeen, kun niihin on sovellettu turvavalvontatoimenpiteitä.

Perusmuotoisesti turvallisuusselvitettyjen ilmailualan henkilöiden nuhteettomuusseurantaan sisällytettäisiin suojelupoliisin tiedustelutiedot ja poliisin järjestäytynyttä rikollisuutta koskevia tietoja.

Ilmailulakiin lisättäisiin kansallisista syistä sääntely lentoaseman pitäjän oikeudesta hakea henkilöturvallisuusselvitystä täytäntöönpanoasetuksessa tarkoitetuista henkilöistä ja luovuttaa selvityksessä ilmenneitä tietoja henkilön työnantajalle ja Liikenne- ja viestintävirastolle.

2. Poliisihallituksen asiantuntijan lausunto

Poliisihallituksen lausuntovaiheessa antamat keskeiset huomiot on otettu hallituksen esityksessä tarkoituksenmukaisella tavalla huomioon. Tässä asiantuntijalausunnossa korostetaan poliisin näkökulmasta vielä eräitä keskeisiä huomioon otettavia seikkoja.

Esitettyjä lakiehdotuksia voidaan pitää tarpeellisina, perusteltuina ja ajanmukaisina, millä pyritään torjumaan siviili-ilmailuun kohdistuvia merkittäviä uhkia, erityisesti terrorismia ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvää sisäpiiriuhkaa ja siten turvaamaan turvallisuusselvityslain (726/2014) 1 §:ssä tarkoitettua valtion turvallisuutta, yleistä turvallisuutta tai muuta niihin verrattavaa yleistä etua.

<u>Taustojen tarkistusten laajuuden kansallisen liikkumavaran soveltaminen</u>

Suppeiden ja perusmuotoisten henkilöturvallisuusselvitysten käyttöalan laajentamista ja niiden soveltamisen tarkentamista siviili-ilmailun turvaamiseen osallistuvan ja siihen läheisesti liittyvän henkilöstön osalta voidaan perustellusti pitää terrorismia, järjestäytynyttä rikollisuutta ja muuta rikollisuutta ennalta ehkäisevänä sekä siviili-ilmailualan turvallisuuskulttuuria yleisesti tehostavana vaikutuksena.

Kansallisen liikkumavaran piiriin kuuluvaan henkilöturvallisuusselvitysten laajuuden harkintaan tulisi kiinnittää korostunutta huomiota ja harkinta tehdä mahdollisuuksien mukaan henkilö- tai tehtäväryhmittäin mahdollisimman ennakoivasti. Tämä siksi, koska suppeissa ja perusmuotoisissa henkilöturvallisuusselvityksissä ja niitä koskevissa nuhteettomuusseurannoissa käytettävien rekisteritarkistusten laajuus ja soveltamisala tulisivat kasvattamaan entisestään eroja voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna. Suppea henkilöturvallisuusselvitys (perustason taustan tarkistus) ei lakiehdotuksen mukaisesti mahdollistaisi esimerkiksi poliisin rikostiedustelutietojen käyttämistä selvityksen tekemisessä ja sitä koskevassa nuhteettomuusseurannassa vastaavasti kuin laajennetussa perusmuotoisen henkilöturvallisuusselvityksen sisältävässä taustan tarkistuksessa.

Tämä huomio korostuu etenkin turvavalvotun alueen ulkopuolella toimivien turvallisuusselvitettävien henkilöiden kohdalla. Hallituksen esityksessä korostetun turvapäällikön tehtävän ohella sääntelyn piiriin kuuluvissa yrityksissä voi olla niiden hallinnollisista rakenteista johtuen muitakin henkilöitä tai henkilöryhmiä, joihin laajennettu taustan tarkistaminen olisi perusteltua kohdistaa jo lähtökohtaisesti. Nämä erilaiset toimijat, niiden henkilöt ja tehtävät tulisikin olla ennalta mahdollisimman tarkoin tunnistettuja ja määritettyjä, jotta henkilöturvallisuusselvityksen laajuus vastaisi tosiasiallisia tarpeita ja lain tarkoitusta.

Tärkeänä pidetään lakiehdotukseen tehtyä tarkennusta siitä, että suppeiden henkilöturvallisuusselvitysten piiriä on laajennettu koskemaan myös turvavalvontatoimenpiteiden jälkeen itsenäisesti säännöksessä tarkoitettujen lähetysten tai tarvikkeiden kanssa työskenteleviä henkilöitä.

Taustojen tarkistusten jatkuva arviointi

Taustojen tarkistusten jatkuvaa arviointia pidetään lain tarkoituksen kannalta kannatettavampana vaihtoehtona kuin pelkästään taustojen tarkistamisen uusimista säännöllisin väliajoin. Jatkuva arviointi vastaisi voimassa olevan lain nuhteettomuusseurantaa. Säännöllisin väliajoin uusittavat taustojen tarkistukset antavat yksinomaan tarkastushetken tietoa selvityksen kohteena olevan henkilön luotettavauudesta ja nuhteettomuudesta tehtävään. Sen sijaan nuhteettomuusseurannasta saatava tieto on lähes ajantasaista. Tästä huolimatta henkilöturvallisuusselvitys on perusteltua uusia määräajoin sekä selvityksen voimassaolon päätyttyä, koska henkilöturvallisuusselvityksen tekeminen on erityisesti siinä käytettävien rekistereiden osalta nuhteettomuusseurantaa kattavampi taustan tarkistus.

On myös perusteltua, että perusmuotoista henkilöturvallisuusselvitystä koskevassa nuhteettomuusseurannassa voitaisiin käyttää lakiehdotuksen mukaisesti keskusrikospoliisin ilmoitusta suojelupoliisille poliisin henkilörekisterissä olevista poliisin henkilötietolain (616/2019) 7 ja 8 §:ssä tarkoitetuista tiedoista turvallisuusselvityslain 25 §:n 2 momentin rajauksen mukaisesti. Kyseisen rikostiedustelutiedon käyttö koskisi lakiehdotuksen mukaisesti vain laajennetun taustan tarkistuksen piirissä olevia henkilöitä, joista tehdään perusmuotoinen henkilöturvallisuusselvitys. Tältä osin lakiehdotuksen mukaiset siviili-ilmailun turvaamista koskevat tehtävät muodostaisivat turvallisuusselvityslakiin erityisen henkilöryhmän, joiden nuhteettomuusseurannassa voitaisiin käyttää rikostiedustelutietoja. Voimassa oleva turvallisuusselvityslaki ei mahdollista rikostiedustelutiedon käyttämistä nuhteettomuusseurannassa, mitä olisikin johdonmukaista arvioida tältä osin uudelleen.

Tarvittava resursointi

On tärkeää varmistua siitä, että henkilöturvallisuusselvitysten tekeminen on resursoitu asianmukaisesti ja riittävästi. Puutteellinen resursointi aiheuttaisi selvitysten valmistumiseen viiveitä, millä tulisi olemaan monenlaisia haitallisia vaikutuksia siviili-ilmailun toimintaan. Hallituksen esityksessä on resurssitarpeita kartoitettu henkilöturvallisuusselvitysten tekemiseen osallistuvien eri toimijoiden kannalta.

Poliisihallituksen alaisista poliisiyksiköistä lisäresursoinnin tarve kohdistuu keskusrikospoliisiin, joka voi tehdä suojelupoliisille ilmoituksen perusmuotoista henkilöturvallisuusselvitystä koskevista poliisin henkilörekisterissä olevista poliisin henkilötietolain 7 ja 8 §:ssä tarkoitetuista tiedoista turvallisuusselvityslain 25 §:n 2 momentin mukaisesti rajattuna. Henkilöturvallisuusselvitysmäärien voimakkaan kasvun sekä uutena esitetyn nuhteettomuusseurannassa käytettävän rikostiedustelutiedon käytön myötä keskusrikospoliisin lisäresursoinnille on ilmeinen tarve.

Hakemuskäsittelyn keskittäminen

Keskitetystä käsittelystä säätäminen ilmailulakiin otettavana uutena säännöksensä on asiayhteyden kannalta johdonmukaista. Henkilöturvallisuusselvityshakemusten käsittelyn keskittämistä lentoasemalla edellytettävien ilmailun turvaamiseen tähtäävien toimenpiteiden ja järjestelyiden toimeen-

panosta vastaavalle toimijalle (lentoaseman pitäjä) pidetään kannatettavana. Keskitetty menettely mahdollistaa kokonaiskäsityksen muodostumisen ilmailuun kytkeytyvistä yrityksistä ja henkilöistä, mikä edesauttaa osaltaan sisäpiiriuhkaisen terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Henkilöturvallisuusselvityshakemusten määrä tulee lakimuutosten myötä kasvamaan merkittävästi, jolloin keskitetyllä hakemuskäsittelyllä voidaan tehostaa hakemusprosessia ja parantaa yleisesti käsittelyn laatua.

Lisäksi lakiehdotuksen tarkoituksen kannalta pidetään tärkeänä sitä, että lentoaseman pitäjän ja henkilöturvallisuusselvitystä hakeneen työnantajan on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava Liikenne- ja viestintävirastolle sellainen henkilöturvallisuusselvityksessä tai turvallisuusselvityslain 51 §:n mukaisessa seurannassa ilmennyt tieto, joka on välttämätön arvioitaessa hyväksynnän tai luvan myöntämistä tai peruuttamista.

Jakelu Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta, LiV@eduskunta.fi